

Висновки. Проведений нами теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми розвитку пам'яті у дітей з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня, проведене експериментальне дослідження, підтвердило нашу думку про важливість вивчення особливостей розвитку пам'яті як одного з важливих психічних процесів, рівень розвитку якого впливає на якість оволодіння навчальним матеріалом.

Отже, на підставі отриманих у процесі дослідження результатів ми зробили наступні висновки: переважна більшість дітей мають низький та середній рівні короткочасної та довготривалої слухової пам'яті і, відповідно, мають низький рівень механічної та логічної пам'яті, що не відповідає віковій нормі.

Перспектива розробки означеної проблеми полягає у дослідженні ефективності використання методів корекції для покращення розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня.

Література:

1. Граборов А.Н. Основы олигофренопедагогика. М.: Классик Стиль, 2005. 248 с.
2. Долгова В.И., Капитанец Е.Г., Сметанина Д.А. Исследование видов памяти у младших школьников с интеллектуальными нарушениями. Научно-методический электронный журнал «Концепт», 2015. С. 111–115.
3. Кочерга О.М. Психофізіологія дітей з особливими потребами. Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2012. 128 с.
4. Лубовский В.И. Специальная психология. М.: «Академия», 2007. 464 с.
5. Лурия А.Р. Сборник психологических тестов. М.: 1995. 92-94 с.
6. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Кам'янець–Подільський: Кам'янець–Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
7. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. Частина 2. Навчання і виховання дітей. К: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. 102 с.
8. Шалимов В.Ф. Клиника интеллектуальных нарушений. «Академия», 2003. 96 с.

Чеботарьова Олена Валентинівна,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку
ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Важливим питанням сьогодення є забезпечення безперервного освітнього процесу, що особливо актуально внаслідок значних змін, які відбулися як в житті

суспільства внаслідок пандемії COVID-19. Стрімке поширення коронавірусу стало серйозним випробуванням для всього людства. Під час карантину почалося життя в зовсім нових умовах. У зв'язку з цим було запроваджено низку заходів задля забезпечення безперервності освітнього процесу усіх здобувачів освіти, внаслідок чого навчальні заклади перейшли на режим дистанційного навчання.

Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціальному середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Слід зазначити, що дистанційну освіту визнано ЮНЕСКО як важливий напрям розвитку сучасної системи навчання. Розвиток освіти на основі принципів безперервності, доступності, особистісно-орієнтованої спрямованості формує концептуально нову модель – відкриту освіту. Відкритість освіти полягає у здатності забезпечити відкритий простір для розвитку особистості, для засвоєння нею необхідних знань про навколишній світ. Це розгорнутість освітньої системи до можливостей, інтересів і потреб, повсякденного життя особистості і суспільства, до співпраці учня і вчителя, соціуму і навчальних закладів [1].

Питання впливу інформаційно-комунікаційних технологій на забезпечення якості освіти висвітлено у наукових працях вітчизняних вчених (Биков, 2009, 2020; Буров, 2019, Гуржій, 2012, 2019; Єльнікова, 2012, 2019; Жалдак, 2019; Карташова, 2012, 2019; Литвинова, 2019; Луговий, 2019; Ляшенко, 2012, 2020; Овчарук, 2019; Спірін, 2019; Шишкіна, 2012, 2019 та ін.). У спеціальній педагогіці означену тематику представлено у сучасних дисертаційних дослідженнях вітчизняних науковців (Аркадьєва, 2015; Дітковська, 2013, Качуровська, 2007, Легкий, 2000, С. Чупахіна, 2021 та ін.) Автори акцентують увагу на вагомості використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні дітей з ООП, наголошують на важливості дотримання спеціальних умов навчання, окреслюють шляхи підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів, які працюють з дітьми в умовах спеціального та інклюзивного навчання.

У наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників з окресленої проблематики йде про вагомість інформаційно-комунікаційних технологій для дистанційного навчання учнів з особливими освітніми потребами, в результаті якого стає можливим подолання обмежень та розширення меж навчання та супроводу: подолання просторових та часових обмежень; розширення меж подачі, можливість навчання в індивідуальному темпі; залучення до участі у заходах різного формату тощо [1, 4].

Однак слід зауважити, що он-лайн освіта дітей з особливими освітніми потребами не може повністю замінити навчання учнів у класі при постійному супроводі вчителя, безпосередньому спілкуванні з педагогом та однолітками.

Дистанційне навчання може здійснюватися у двох режимах: синхронному (учитель і учні можуть перебувати в різних місцях, географічно віддалених, при цьому навчальний процес відбувається для усіх одночасно у веб-середовищі

в режимі реального часу); чи асинхронному (суб'єкти навчального процесу взаємодіють в одному навчальному середовищі, однак ця взаємодія відбувається асинхронно, у різні відрізки часу, освітній процес здійснюється за зручним для учнів графіком).

Забезпеченню дистанційного формату навчання як реалізації права особистості на рівний доступ до якісної освіти сприяють розроблені МОН України нормативні документи. Зокрема, у Положенні про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженому наказом МОН від 08 вересня 2020 року №1115, представлено загальні рекомендації закладам загальної середньої освіти щодо організації освітнього процесу під час дистанційного навчання. Відповідно до цього Положення забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти може здійснюватися за дистанційною формою, як окремою формою здобуття освіти, та на основі використання технологій дистанційного навчання під час організації здобуття повної загальної середньої освіти за різними формами (очною, заочною, мережевою, екстернатною, сімейною (домашньою), педагогічним патронажем), у тому числі під час карантину та інших надзвичайних обставин [2].

Попри розробленість нормативних документів, дистанційне навчання стало викликом для освіти дітей з особливими освітніми потребами, які потребують застосування допоміжних технологій навчання, підтримки з боку педагога, проведення додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять на основі розробленої індивідуальної програми розвитку, формування системи партнерських відносин між усіма учасниками освітнього процесу, злагодженій взаємодії системи «педагог – учень – батьки», яка повинна реалізовуватись в умовах віддаленості учасників освітнього процесу.

Особливої актуальності набуває проблема дистанційного навчання найуразливішої категорії дітей – учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Категорія дітей із порушеннями інтелектуального розвитку не однорідна. Ступінь порушення інтелектуального розвитку варіює від легкого, помірнього до важкого та глибокого. Тому пізнавальні, комунікативні, сенсомоторні можливості таких школярів сильно відрізняються. Отже, основними принципами при дистанційному навчанні учнів є індивідуалізація та диференціація.

Пандемія не тільки вплинула на звичні режими життя учнів означеної категорії, їх родин, педагогів спеціальних та інклюзивних закладів, зумовила суспільні наслідки, а й загострила низку питань, серед яких: необхідність рівного доступу до навчання усіх учнів з порушеннями інтелектуального розвитку; забезпечення родин засобами для дистанційного навчання; визначення технологій надання освітніх послуг дітям зі складними (комплексними) порушеннями розвитку; створення для учнів адаптованих, доступних завдань, необхідних для навчання, електронних ресурсів та розробок занять; проведення онлайн консультацій учнів та їхніх батьків; забезпечення корекційно-розвивального супроводу учнів зі складними порушеннями інтелектуального розвитку; матеріально-технічне забезпечення закладів освіти в умовах карантину (засоби

для дистанційного та онлайн навчання, доступ до мережі, санітарно-гігієнічні засоби тощо).

Дистанційне навчання, яке стало основною формою навчання у спеціальних та інклюзивних закладах загальної середньої освіти в умовах пандемії, зумовило низку нових вимог до педагогів, школярів, батьків дітей з особливими освітніми потребами.

З метою виявлення проблемних питань в організації дистанційного навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, визначення можливостей їх оперативного вирішення та розроблення відповідних рекомендацій, відділом освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України на початку запровадження карантинних обмежень було проведено он-лайн круглі столи, методичні навчально-практичні семінари, опитування учасників освітнього процесу у експериментальних спеціальних закладах для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. У результаті проведеного дослідження було визначено, що найактивніше педагогами у роботі з дітьми з ППР використовуються онлайн-уроки та індивідуальні заняття, консультації дітей та їхніх батьків за допомогою платформи Zoom, що надає змогу спілкуватись та працювати в синхронному режимі; також у дистанційному форматі продуктивно використовуються базові сервіси Google, а саме: презентації, документи, відео-ресурси та ін. Зазначені технології дають змогу в синхронному та асинхронному режимі працювати разом над спільним завданням.

На запит сучасної практики навчання колективом відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку було розроблено навчально-методичний посібник «Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями» (2020 р.) [3], який пройшов усі етапи апробації, рецензування та отримав схвалення МОН до використання в освіті дітей з особливими освітніми потребами. Навчально-методичний посібник представлено на сайті ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України та електронній бібліотеці НАПН України. У посібнику за результатами експериментального дослідження було систематизовано рекомендації, навчально-методичні та дидактичні розробки для учасників освітнього процесу щодо забезпечення дистанційного навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах карантину.

Авторами висвітлюються питання організації та методичного супроводу навчання дітей в домашніх умовах; представлено для ознайомлення батькам покрокові інструкції та пам'ятки щодо адаптації та подачі навчального матеріалу, важливі корекційні прийоми, які необхідно використовувати в процесі вивчення різних навчальних предметів під час дистанційного навчання, особливості виконання домашніх завдань з дітьми, які мають різні інтелектуальні можливості. У навчально-методичному ресурсі подано покрокові рекомендації батькам від корекційних педагогів та практичних психологів щодо оптимального навчання,

виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами в нових умовах навчання.

У посібнику представлено сучасні практики проведення цікавих ігор та дидактичних вправ, зазначено корисні онлайн-ресурси, які слід використовувати батькам та педагогам при дистанційному навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями. Особлива увага у навчально-методичному ресурсі приділяється необхідним психолого-педагогічним умовам та правилам організації дистанційного навчання: психологічному налаштуванню учнів до нового розпорядку дня, максимальному урахуванню індивідуальних психофізичних можливостей дітей, вирішенню технічних питань щодо забезпечення навчання в домашньому освітньому просторі, використанню різних способів передачі інформації та ін.

Відтак, для доцільної організації роботи та попередження негативних наслідків навчання, батькам дітей та педагогам пропонуються методичні поради організації та проведення занять, які представлено у 10-ти важливих алгоритмічних кроках [3].

Крок 1. Дотримання режиму дня

Крок 2. Складання розкладу уроків, занять тощо

Крок 3. Використання цікавих прийомів поетапного досягнення результату

Крок 4. Організація робочого простору

Крок 5. Попереднє ознайомлення з процесом дистанційного навчання

Крок 6. Організація навчання

Крок 7. Усунення бар'єрів та труднощів у навчанні

Крок 8. Підтримка інтересу до навчання

Крок 9. Дотримання здоров'язберезувального режиму

Крок 10. Позитивне оцінювання діяльності

Підводячи підсумки, зазначимо, що дистанційне навчання є детермінований процес та природна відповідь розвитку сучасної освіти. Реалізація дистанційного навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку є важливим технологічним напрямом, що відкриває нові перспективи та можливості навчання дітей зазначеної категорії, а його впровадження потребує реалізації організаційно-педагогічних умов та дотримання представлених нормативно-правових та навчально-методичних рекомендацій, технологій та прийомів ефективної взаємодії усіх учасників процесу.

Література:

1. Биков, В.Ю. (2009). *Моделі організаційних систем відкритої освіти*. (Монографія). Київ: Атіка.

2. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної освіти (затверджене Наказом МОН України від 08.09.2020 №1115). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizaciyi-distancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku>

3. Чеботарьова О.В. (Ред.). (2020). *Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями*: навчально-методичний

посібник. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Режим доступу: <http://ispukr.org.ua/?p=5762#.Xz1pztQS9H0http>

4. The Information and Communication Technology for Inclusion: Developments and Opportunities for European Countries. (2013). Brussels: European Agency for Development in Special Needs Education. Режим доступу: <https://www.europeanagency.org/sites/default/files/ICT%20for%20InclusionEN>.

Чупахіна Світлана Василівна,
доктор педагогічних наук, доцент кафедри
теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти,
ДНВЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ: ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНОЇ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Впровадження інклюзивного навчання в практику роботи сучасної школи ініціює вдосконалення змісту навчання різних категорій дітей в нових соціально-економічних умовах. Одним з перспективних напрямків забезпечення інклюзивної освіти стає використання інформаційних технологій. Означені технології в поєднанні з традиційними засобами навчання і виховання стрімко увійшли в сучасне життя, забезпечуючи якість освіти, її корекційну спрямованість та індивідуалізацію навчання різних категорій дітей.

З урахуванням завдань інклюзивного навчання та можливостей Нової української школи, розглянемо особливості формування комп'ютерної грамотності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Особливим завданням школи в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями є корекція їх психофізичного розвитку та пізнавальної діяльності. Виправлення недоліків розвитку досягається, здебільшого, педагогічними засобами в процесі навчання [3]. Водночас інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) здатні забезпечити дидактичні принципи навчання дітей з порушеннями розвитку в інклюзивному освітньому середовищі (рис. 1) [5].

Комп'ютерний клас для дітей це розвитковий простір, який адаптує учнів в новому світі інформатики та сприяє корекції й розвитку порушених чи несформованих в достатній мірі психічних функцій, допомагає адаптуватися в соціумі, сприяє реалізації певних навчальних і корекційних завдань послуговуючись комп'ютерними навчальними програмами [2; 4].

Взаємодія учнів з інтелектуальними порушеннями з комп'ютером вимагає спеціальної організації зони цієї взаємодії (водночас засобами ергономіки та дизайну), науково обґрунтованого режиму, а також ефективного захисту учнів від можливої несприятливої ситуації в роботі з технічними засобами. В межах класу